

Članak je proizvod dugogodišnjeg rada autorke kroz pružanje psihološke asistencije devojkama i ženama lezbejske orijentacije i edukativne programe iz oblasti različitosti za brojne ženske i mešovite nevladine organizacije; Članak izlazi u okviru psihološkog web savetovališta Labrisa;

SUSRET SA DOMAĆOM LEZBEJSKOM SCENOM – “DA LI SAM TO JA?”

Ogledajući se u ogledalu postojeće lezbejske scene kod nas, puno devojaka i žena pokušava da realizuje sopstveni lezbejski identitet pridružujući se sceni ili ostajući po strani, bilo nevoljne da se identifikuju sa slikom iz ogledala bilo jednostavno ne znajući kako to da učine. Sreću se sa preplitanjem više važnih dimenzija i često se nadju u njihovom vrtlogu, a sve to već u dovoljno komplikovanom društvenom kontekstu.

Nije neophodno detaljno opisivati homofobiju u našoj sredini, koliko je možda još važnije ukazati na njen uticaj na internalizovanu homofobiju - strah od sopstvene seksualne orijentacije, različite od većinske, nekada i mržnju prema sebi kao različitoj. Stoga, sigurno će se još desetine godina ponavljati pitanje da li je lezbejstvo zdrav seksualan izbor, jer devojke i žene koje se u jednom trenutku identifikuju kao lezbejke krče svoj put **hrabro** - grafički likom na isečak koji se iskrada iz opšte populacije koja o različitim seksualnim izborima malo govori na afirmativan način. Istovremeno, osnovno ljudsko pravo je umesto isečka biti legitimiran-ravnopravan deo celine što znači vidljivi kao i svako drugi, bez straha. Stoga, ogromna je stepenica koju devojka ili žena treba da savlada da bi sebi dala pravo da voli drugu ženu kao svoju ljubavnu partnerku.

ISTO I POSEBNO

Veoma je važno demistifikovati život lezbejke ili zajednički život dve ljubavne partnerke. Demistifikacija je jedna od ciljnih tema usmerenih ka opštoj, ali i unutar lezbejske javnosti, na neki način uslov ukoliko postoji autentična potreba za pronalaženjem svog mesta u celini. Neophodno je naučiti većinsku populaciju o lezbejskoj svakodnevnici, kao i promeniti «poznavanje» lezbejstva putem najnegativnijih stereotipa. Za pripadnice lezbejske scene, važno je ono sa čim se sreću, a uslovljeno je kontekstom koji ima malu «propustljivost» za lezbejstvo kao običnost, razgraničiti od svega preostalog što je uobičajeno za devojke i žene ma koje seksualne orijentacije.

Za devojke, odnosno mlade žene, nije retko da teško odvajaju uobičajene adolescentne «muke» koje se uopšteno tiču odrastanja i postepenog prikupljanja životnog iskustva od specifičnosti lezbejske svakodnevnice. Primer može biti situacija kada devojke sve nastale probleme u odnosu sa roditeljima pripisuju isključivo njihovoj sumnjičavosti ili saznanju da su lezbejke, dok celinu zapravo

čini i prethodni odnos sa roditeljima, kao i uobičajeni adolescentni proces odvajanja u kojem učestvuju i roditelji i deca gde je za očekivati da teško odustaju od obrazaca po kojima su se odvijali dotadašnji odnosi (roditelji nekad sporije uvidjaju da im deca postaju mlade žene sa sopstvenim potrebama i taktikama rešavanja istih, dok «deca» hitaju kroz proces individuacije krupnim, pokadkad nerealno ambicioznim koracima – u ovoj interakciji često dolazi do nesklada u tempu razdvajanja i poštovanju uzajamnih autonomija). Jasno je da i prethodni odnos sa roditeljima i proces odvajanja od roditelja čine istost kroz koju mladi prolaze bez obzira na seksualnu orijentaciju. Posebnost čine prepreke sa kojima se sreću devojke lezbejske orijentacije, a tiču se najčešće suda koji roditelji iskazuju prema ovoj orijentaciji i s tim u vezi eventualno preduzetim koracima u vidu specifičnih zabrana, kazni i sl.

Za žene, nešto starije, takodje, ostaje često dilema da li se u svakodnevnicu zaista sreću sa specifičnostima lezbejske svakodnevnice ili je, u stvari, npr. oblast gradjenja partnerskih odnosa - inače složena nepoznanica svima bez obzira na seksualnu orijentaciju. Učiniti prostor u kojem će se vaš partnerski odnos odvijati bezbedno često se postiže dovijanjem, gradjenjem «mikrosredine» u kojoj ste za izvestan broj osoba otvoreni da je reč o ženskom ljubavnom odnosu, dok su sfere kao što su npr. primarna porodica ili posao često «zaštićeni» od te informacije. Naravno, to je umnogome opravdano obzirom da svako obelodanjivanje lezbejske seksualne orijentacije vrši neumitnu promenu, ali čuvanje ove informacije u tajnosti takodje ima za posledicu da stepen nelagodnosti žene nose kao integrisani deo sebe (izuzetno teško odustaju od istog). Teško je ovaj mikroplan proširiti i zaista živeti ono poznato načelo «lično je političko». U razgraničenju opšteg i posebnog, u ovom slučaju opšte bi bilo učenje na polju veština komunikacije / pregovaranja u partnerskim odnosima, izlaženja na kraj sa kriznim situacijama i sl. što najčešće manjka o ma kojoj da se seksualnoj orijentaciji radilo.

Seksualizacija kao jedan lajt motiv ovog vida različitosti se nekada može učiniti logična, jer naizgled terminološki objašnjava sam naziv 'seksualne različitosti'. Medjutim, ovo jeste medalja sa više strana, jer seksualizacija vidjena iz prve ruke često podržava negativne stereotipe o lezbejkama, kako kod većinske populacije, tako i kod samih lezbejki. Imperativ da se lezbejski identitet često vrednuje upravo ostvarenim seksualnim kontaktima / vezama i pritisak usled kojeg je teško prozboriti «ne, ja do sada nisam imala odnose (često ni sa devojkaama ni muškarcima)», neizbežno podseća na jedan od kriterijuma 'merjenja uspešnosti' u heteroseksualnom svetu od kojeg često hoćemo da se ogradimo i proglasimo da je ženska kultura drugačija i pravi iskorak iz već toliko puta spominjanog patrijarhata. Ovaj neretko vidjen imperativ nekada rezultuje da (mlade) žene pribegavaju različitim objašnjenjima kao što je prethodna navodna heteroseksualnost ili se čuje blede «da, imala sam neke veze i ranije», ne objašnjavajući dalje. U svakom slučaju, može se zamisliti stepen nelagodnosti i kako to utiče na samopouzdanje.

I na kraju, u sagledavanju «istog i posebnog», ne može se mimoći činjenica da se između ljubavnih partnerki može pojaviti i problem nasilja u partnerskom odnosu. Isti fenomen internalizovane homofobije predstavlja samo jedan činilac koji može uzrokovati zlostavljanje. Ovaj problem je jedna od tabu tema, obzirom da se nerado prepoznaje kao sličnost sa hetero odnosima i takodje stavlja pod lupu aksiom koji žene koje vole žene neretko ističu, a to je da su «ženske veze drugačije».

MOJE MESTO NA KONTINUUMU

Devojke i žene lezbejske orijentacije često prelaze putanju od ekskluzivnosti koja autentično pripada ovoj svakodnevnicu (nekada stvarajući geto u kojem konačno imaju mogućnost identifikacije u sličnostima) do utapanja u većinske navike i životni stil većine. Na kom mestu na ovom kontinuumu će se devojke i žene naći umnogome zavisi od predistorije koju nose, snalaženja na postojećoj lezbejskoj sceni, kao i, nekada presudno važne, internalizovane homofobije. One prolaze kroz ozbiljne i duboke dileme u traganju za svojim najbezbednijim modalitetom. Različiti su vidovi *snalaženja*:

1. Ulaženje i izlaženje iz geta u pokušaju da se objedine svetovi (većinski i seksualno različit) bilo zato što još nikome niste ispričali da se zaljubljujete u žene ili što idealistički želite da je ovaj spoj svetova moguć.

2. Bitisanje gotovo isključivo u getu koji obezbeđuje potrebnu zaštićenost i dobronamernu javnost s kojom se jednostavnije funkcioniše obzirom da suštinski deo sebe ne moraš da tajiš. U getu se mogu naći minimum dve grupe: a) aktivistkinje kojima često tzv. «politička korektnost» diktira boravak u getu i tu ostvaruju maksimum svih svojih identiteta, ličnih i profesionalnih; b) druge koje ni po koju cenu ne žele nikakvo lezbejsko ili feminističko političko angažovanje, već scenu vide u funkciji upoznavanja drugih žena. Geto, kao jedan od svojih ishoda, ima to što onaj drugi «stvarni svet» postaje dalek (nekad i pojačano zastrašujući) i geto jedan od svojih aspekata – virtuelnost, proglašava za stvarnost.

3. Gravitiranje ka hetero svetu ili trajno povlačenje u sebe zato što:

a) lezbejske krugove doživljavaju kao preteće (po obeležju prethodno opisane seksualizacije) ili kako se ponekad čuje za aktivistkinje koje rade na lezbejskim ljudskim pravima «veoma su obrazovane, stalno nešto rade, ja tu nemam šta da tražim») ili

b) se jednostavno ne identifikuju sa lezbejkama koje upoznaju (lezbejski identitet podrazumeva spektar boja u realizaciji ovog identiteta, te npr. može postojati zbunjenost ili nesimpatija prema «butch-femme» stereotipu ili štaviše javiti otpor prema istom – još jednom se dotiče pitanje o istom ili posebnom; primer prepreke u identifikaciji može biti ponekad i generacijski jaz, čini se da lezbejsku scenu u nekim periodima čine dve generacije;), bilo vodjene autentičnim prepoznavanjem da voleti drugu na seksualan način nije sličnost koja odmah formira drugarstva ili prijateljstva – kad mimo toga nalazite sebe kao osobu sa

znatno drugačijim interesovanjima («nisam ja u životu samo lezbejka») ili identifikaciju sprečava ponovo internalizovana homofobija. Trajno povlačenje devojke ili žene u sebe može rezultovati nezasnivanjem partnerskih odnosa, već više zauzimanjem pozicije «simpatizerke» lezbejstva kao seksualnog izbora.

I ovde, naravno, nije kraj vidovima snalaženja i samoorganizovanja žena...

ZA KRAJ...

Jedan od načina izlaženja na kraj sa (internalizovanom) homofobijom može biti svakako organizovano ulaganje u rasvetljavanje i, unekoliko, promenu imidža seksualno različitih. Za to je potreban aktivan lezbejski pokret za koji se još uvek ne može reći da postoji kod nas. Do tada ostaje da se osmisle drugi, manje sistemski, načini uticaja.

Dušica Popadić

Januar 2004.